

UvA-DARE (Digital Academic Repository)

De invloed van de opportunity structuur. Plaatselijk beleid

van Heelsum, A.; Vermeulen, F.F.

Publication date

2004

Document Version

Final published version

Published in

Migrantenorganisaties in Nederland. Deel 2: Het functioneren van de organisaties

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

van Heelsum, A., & Vermeulen, F. F. (2004). De invloed van de opportunity structuur. Plaatselijk beleid. In A. J. van Heelsum (Ed.), *Migrantenorganisaties in Nederland. Deel 2: Het functioneren van de organisaties* (pp. 81-95). Forum.

General rights

It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations

If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please Ask the Library: <https://uba.uva.nl/en/contact>, or a letter to: Library of the University of Amsterdam, Secretariat, Singel 425, 1012 WP Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

De literatuur die tot op heden in Nederland verschenen is over migrantenorganisaties is breed maar beknopt of uitgebreid maar beperkt tot één etnische groep. Anja van Heelsum beschrijft in de tweedelige publicatie *Migrantenorganisaties in Nederland* uitvoerig de organisaties van de belangrijkste etnische groepen in Nederland, analyseert hun functioneren en benoemt opvallende ontwikkelingen. In dit deel 2 geeft de auteur een systematische beschrijving van factoren die organisatievorming beïnvloeden. Ook komt het functioneren van de organisaties aan de orde: hun contacten met de achterban en de wisselwerking met de samenleving. Want het uitgangspunt is altijd dat er bij de ontwikkeling van migrantenorganisaties sprake is van een dynamisch, tweezijdig proces: aan de ene kant zijn er de behoeften en kenmerken van de migranten zelf en aan de andere kant de kansen die geboden worden door de ontvangende samenleving. Van Heelsum laat in een heldere analyse zien hoe deze verschillende factoren op elkaar inwerken.

Migrantenorganisaties in Nederland is een veelomvattende publicatie die verhelderend werkt voor allen die zich wetenschappelijk, opiniërend, beleidsmatig of praktisch bezighouden met zelforganisaties. De twee delen zijn aanvullend maar kunnen ook los van elkaar gelezen worden.

Anja van Heelsum (1961) is sinds 1997 onderzoeker op het gebied van migrantenorganisaties bij het Instituut voor Migratie en Etnische Studies van de Universiteit van Amsterdam. Zij heeft verscheidene publicaties op haar naam staan, onder meer over migrantenbeleid, politieke participatie van etnische minderheden en netwerkanalyses van Turkse, Marokkaanse en Surinaamse organisaties.

Migrantenorganisaties in Nederland deel 2 Functioneren van de organisaties

Migrantenorganisaties deel 2

Functioneren van de organisaties

Hoofdstuk 7 De invloed van de opportunity structuur: plaatselijke beleid

Anja van Heelsum en Floris Vermeulen

Het landelijke beleid biedt een kader voor het beleid van de gemeentes. In dit hoofdstuk zullen we aan de hand van twee voorbeelden de invloed van het plaatselijke beleid op organisaties behandelen. We noemen eerst enkele andere Nederlandse studies die ingaan op gemeentelijk beleid ten aanzien van organisaties. Zowel uit de studie van Daal (2002) in Den Haag, Leiden, Katwijk, Zoetermeer en Delft als in die van Frank Kemper, die tussen 1998 en 2001 Brabantse gemeenten en hun migrantenorganisaties onderzocht, blijkt dat grote steden meestal een expliciet geformuleerd beleid hebben, terwijl kleine plaatsen zich vaak beperken tot het verlenen van subsidie en huisvesting. Hassan Bousseta (2000) vergeleek Marokkaanse organisaties in Utrecht, Lille (Frankrijk) en Luik (België), hij constateert dat organisaties in Utrecht weliswaar geconsulteerd worden als er beleidsadvies nodig is, maar dat hun invloed zeer beperkt is. Kloosterboer (2001) vraagt zich af of organisaties onafhankelijk kunnen blijven terwijl ze wel subsidierelaties met de gemeente hebben. Hij vroeg de 25 steden die binnen het Grote Stedenbeleid vallen om informatie over hun subsidiebeleid, en kreeg van 21 steden antwoord. Hij constateert dat met name belangenorganisaties in een moeilijke positie kunnen komen wanneer ze zich kritisch ten aanzien van overheidsbeleid willen opstellen, maar ook hun subsidie niet kwijt willen raken. Twee recente studies betreffen Amsterdam en Rotterdam: de integratieactiviteiten van organisaties in Amsterdam zijn beschreven in de studie van Regioplan (Brink e.a. 2003), terwijl Rotterdam in de studie van Canatan e.a. (2003) onder de loep wordt genomen. Bij het IMES is onderzoek gedaan naar het plaatselijke beleid in Amsterdamse stadsdelen (Berger & Alink 1999; Wolff e.a.1999; Van Heelsum & Penninx 2003). In Stadsdeel Oost-Watergraafsmeer en in Bos en Lommer worden migrantenorganisaties gesteund en geconsulteerd, terwijl er in Zeeburg geen beleid is. Het gevolg is dat de organisaties in Zeeburg niet gestimuleerd worden om zich meer op de Nederlandse samenleving te oriënteren en zich ook alleen op hun eigen gemeenschap richten. Dit terwijl communicatie in Oost-Watergraafsmeer en Bos en Lommer ook leidt tot participatie.

We hebben ervoor gekozen om op twee voorbeelden diep in te gaan, namelijk Amsterdam en Gorinchem om goed inzicht te krijgen in de wisselwerking tussen gemeente en organisaties. Amsterdam is een voorbeeld van een grote stad met zeer veel migrantenorganisaties waar veel over bekend is. Gorinchem daarentegen is een voorbeeld van een kleinere stad, waar het aantal organisaties beperkt is, maar waar wel de meeste immigrantengroepen vertegenwoordigd zijn. Een deel van de onderzochte organisaties kwam uit deze twee steden.

7.1 Het beleid van de gemeente Amsterdam

Het beleid in Amsterdam is in grote lijnen vergelijkbaar met het nationale beleid. Twee zaken worden wederom duidelijk in de geschiedenis van het Amsterdamse beleid. Ten eerste speelt ook hier de discussie over algemene of categoriale voorzieningen een doorslaggevende rol en ten tweede wordt duidelijk dat het onderscheid tussen migranten uit

Suriname en de Nederlandse Antillen enerzijds en migranten uit Turkije en Marokko anderzijds een belangrijke invloed gehad heeft op de organisatievorming van de groepen.

De Gemeente Amsterdam start eind jaren zestig met het verstrekken van subsidie aan twee organisaties: de regionale afdeling van de Stichting voor Buitenlandse Werknemers en Stichting Welsuria (stichting voor categoriale samenlevingsopbouw en maatschappelijke dienstverlening voor Surinamers). Welsuria was een Surinaams-Nederlands initiatief, opgericht vanuit de Evangelische Broedergemeente (Meerveld 2002). In de hierop volgende paragraaf zal de ontwikkeling van het Amsterdamse beleid voor de twee groepen afzonderlijk worden besproken, te beginnen bij de buitenlandse werknemers.

Buitenlandse Werknemers

De uitvoering van het beleid ten aanzien van buitenlandse werknemers (of 'gastarbeiders') zou tot 1980 geheel in handen liggen van de regionale afdeling van Stichting Welzijn Buitenlandse Werknemers (SWBW). De sterke toename van gezinshereniging na 1973 bij voornamelijk Marokkaanse en Turkse gezinnen resulteerde in een sterke toename van beide groepen in Amsterdam. De opvang en begeleiding van deze nieuwkomers werd door de Amsterdamse overheid zoveel mogelijk overgelaten aan de SWBW. Zelforganisaties van Marokkanen en Turken die contact zochten met de Amsterdamse overheid, werden doorverwezen naar de Stichting voor het verkrijgen van financiële steun. Die steun was alleen voor beperkte activiteiten beschikbaar en bijvoorbeeld niet voor huisvesting. Dit zorgde bij de zelforganisaties voor grote ergernissen. Vanaf het begin van de jaren zeventig was er in Amsterdam hevig verzet tegen de activiteiten van de SWBW. In 1980 ging de Amsterdamse afdeling van de SWBW door een onderlinge strijd binnen het bestuur definitief ten onder. De samenwerking met de zelforganisaties van gastarbeiders vroeg om een hernieuwde aanpak (Van Twist 1977; Gemeenteblad 1980; Platform 1982). Mede door de ontwikkelingen op landelijk niveau begon de Amsterdamse gemeenteraad zich actiever met de migrantenproblematiek bezig te houden. In 1979 kwam de gemeente met de eerste ambtelijke nota die betrekking had op de buitenlandse werknemers en hun gezinnen in Amsterdam. De strekking van de nota was dat maatschappelijke hulpverlening aan migranten verstrekt zou moeten worden door algemene Nederlandse instellingen (Gemeenteblad 1979). Een jaar later bracht de gemeente een nieuw rapport uit waaruit bleek welke functie zij voor ogen had voor zelforganisaties. Functies die de zelforganisaties zouden moeten vervullen waren: pleitbezorging, voorlichting en emancipatie. Vanaf 1981 konden zelforganisaties onder die voorwaarden directe financiële steun van de gemeente krijgen. Politieke en religieuze organisaties werden echter uitgesloten van deze subsidieregeling (Gemeenteblad 1985). Voor het opzetten van religieuze instellingen zou de gemeente zich beperken tot het scheppen van de noodzakelijke voorwaarden hiertoe.

Het jaar 1985 was om drie redenen een belangrijk jaar voor de Turkse en Marokkaanse zelforganisaties. Allereerst werd het stemrecht ingevoerd voor migranten bij lokale verkiezingen (Tillie 2000). Ten tweede werden er in dat jaar drie adviesraden in Amsterdam ingesteld bestaande uit verschillende zelforganisaties: een adviesraad voor Surinamers, Antillianen en Molukkers, een raad voor Turken en Marokkanen en een adviesraad voor Zuideuropese, Chinese en Pakistaanse groeperingen alsmede vluchtelingen. De taak van deze inspraakorganen was het uitbrengen van adviezen ten aanzien van

minderhedenbeleid aan de lokale overheid. Hoewel de gemeente vier jaar later sterke kritiek uitte op het functioneren van deze adviesraden, was het voor Marokkaanse en Turkse organisaties een manier om hun positie en imago binnen het ambtelijke apparaat te verbeteren (Raamnota 1989: 48-49). Ten derde kreeg de gemeente Amsterdam de directe controle over het verstrekken van subsidies aan migrantenorganisaties. Daarvoor had het rijk nog grote invloed bij het bepalen van de subsidies. De gemeente drong al jaren aan op meer bevoegdheden, zodat het subsidiebeleid meer samenhang zou krijgen (Gemeentebled 1985). Een beter gestructureerd subsidiebeleid zou ook in het voordeel van de zelforganisaties zijn, die tot dan toe afhankelijk waren van verschillende subsidieverleners. In 1989 kwam er een nieuwe gemeentelijk nota die het minderhedenbeleid van het afgelopen jaren evalueerde. De maatschappelijke positie van migranten was door het gevoerde beleid nauwelijks verbeterd en de nieuwe nota trachtte een nieuw beleidskader te schetsen. De gemeente ging zich in eerste instantie richten op algemene Nederlandse instellingen en de toegankelijkheid daarvan; migrantenorganisaties konden nog wel subsidie krijgen, maar de mogelijkheden daartoe werden beperkt (Raamnota 1989).

Surinamers en Antillianen

Het lokale beleid ten aanzien van Surinaamse en Antilliaanse organisaties is na 1980 gelijk aan de ontwikkelingen die hierboven beschreven zijn. Het zijn echter de beleidsontwikkelingen voor 1980 die een sterk verschil laten zien in de houding van de gemeente Amsterdam ten aanzien van migranten uit de voormalige koloniën. In 1974 verscheen al de eerste nota met betrekking tot de Surinamers en Antillianen in de stad, getiteld 'beleidsnotitie inzake opvang en begeleiding rijksgenoten'. In deze notitie ging de gemeente er vanuit dat de rijksgenoten langdurig in de stad zouden verblijven, alhoewel de meeste Surinamers op dat moment die beslissing nog niet bewust genomen hadden. Het beleid was in eerste instantie gericht op het opvangen van Surinaamse migranten in de stad en dat werd na 1970 een steeds grotere groep. Surinaamse organisaties kregen vanaf het begin van de jaren '70 een belangrijke rol in het beleid toebedeeld. In 1968 kreeg de Nederlandse-Surinaamse stichting Welsuria zijn eerste subsidie en al snel volgden andere Surinaamse organisaties, zoals BEST (Bouwen aan een Surinaams Tehuis) en SOSA. Men koos bewust voor een categoriale benadering, omdat Surinaamse welzijnsorganisaties specifieke kennis zouden bezitten die Nederlandse welzijnsorganisaties ontbeerden. Door Surinaamse organisaties in te schakelen hoopte men de meer geïsoleerde groepen binnen de Surinaamse gemeenschap te bereiken (Gemeentebled 1974)

In 1975 waren er vijf Surinaamse en één Antilliaanse organisatie belast met het verlenen van directe maatschappelijke hulpverlening. Met deze hulpverlening was dat jaar een bedrag gemoeid van meer dan 5 miljoen gulden. Een deel van dit geld werd via de grote Surinaamse welzijnsstichtingen beschikbaar gesteld voor andere Surinaamse organisaties. Hierdoor was het aantal Surinaamse organisaties dat steun kreeg veel hoger dan vijf (Meerveld 2002). Tot 1978 bleef er veel geld beschikbaar voor de Surinaamse organisaties en onderlinge conflicten tussen groepen en organisaties werden door de gemeente afgekocht met nog meer geld. Maar behalve het verschaffen van miljoenen guldens per jaar was er van structurele ondersteuning van de gemeente Amsterdam tot 1980 niet veel te merken (Reubsaet en Geerts 1983). Na de nota uit 1974 kwam er in de jaren '70 geen specifieke nota

meer voor Surinaamse migranten in de stad. De Surinaamse welzijnsstichtingen werden geacht zelf een oplossing te bieden voor de grote sociale problemen binnen de Surinaamse gemeenschap in de stad, zoals drugsverslaving en gebrekkige huisvesting. Ondanks het gebrek aan structureel beleid waren er door de grote subsidiestroom ruime mogelijkheden voor Surinaamse migranten om zich te organiseren. Na 1980 werd langzaam maar zeker een einde gemaakt aan de speciale positie van Surinaamse organisaties in de stad. Na 1980 werd het beleid meer gericht op algemene voorzieningen; categoriale Surinaamse organisaties pasten niet in dit beleidskader en de subsidiestroom werd dan ook tussen 1980 en 1985 afgebouwd (Meerveld 2002). Surinaamse organisaties konden alleen nog voor emancipatie en identiteitsontwikkeling subsidie verkrijgen. Was dat voor andere groepen een verbetering, voor de Surinamers was dit gezien het ruime subsidiebeleid van de jaren '70, een sterke achteruitgang.

• **1989 Raamnota Gemeentelijk Minderhedenbeleid: van doelgroepen naar diversiteit**

In 1989 presenteert de gemeente Amsterdam de Raamnota Minderhedenbeleid. Het gemeentebestuur formuleert twee hoofddoelstellingen (Berger et al 2000: 28):

1. Het inlopen van de achterstandspositie van etnische minderheden door de toegankelijkheid op beleidsterreinen als arbeid, onderwijs, huisvesting, gezondheidszorg en welzijn te verbeteren en een evenredig gebruik van goederen en diensten te stimuleren.
2. Het bestrijden van achterstelling veroorzaakt door discriminatie en racisme. De basisprincipes van dit beleid zijn a) gelijkheid van alle Amsterdammers en b) een beter functioneren van instellingen en instituties door middel van positieve actie.

De nadruk van het minderhedenbeleid ligt, zoals een PvdA bestuur vaak kenmerkt, op de beleidsterreinen arbeid en onderwijs. De weg wordt geopend naar een algemeen achterstandsbeleid. Het stimuleren van participatie wordt gezien als een centraal middel om de gestelde doelen te bereiken. De Adviesraden Minderheden en de Migrantenorganisaties nemen in de nota sleutelposities in. Zij dienen o.a. om met moeilijk bereikbare groepen in contact te komen, en als intermediair bij het initiëren van overheidsprojecten. De migrantenorganisaties worden geacht samen te werken met de algemene instellingen. In de jaren negentig vindt een bestuurlijke hervorming in Amsterdam plaats met de instelling van de Stadsdelen. Deze bestuurlijke eenheden hebben een eigen gekozen stadsdeelraad, een dagelijks bestuur en een ambtelijk apparaat. Een groot deel van de verantwoordelijkheden voor minderhedenbeleid wordt naar de stadsdelen overgeheveld. De Centrale Stad dicht zichzelf een regiefunctie toe, maar de stadsdelen stellen zich vrij autonoom op. Migrantenorganisaties die een functie ten aanzien van de hele stad hebben, vallen onder het subsidiebeleid van de Centrale Stad en migrantenorganisaties die een lokale functie in de stad hebben, vallen onder de Stadsdelen. De subsidiëring van organisaties verschilt per stadsdeel.

Tien jaar later is Amsterdam toe aan een nieuwe nota: in 1999 wordt 'De kracht van de diverse stad' uitgebracht. In deze nota wordt het 'Diversiteitsbeleid' geformuleerd, een soort paraplu-beleid voor het minderheden-, nieuwkomers-, emancipatie- en homobeleid. Het traditionele minderhedenbeleid was nuttig om de problemen van minderheidsgroepen zichtbaar te maken en ze op de politieke agenda te krijgen. Tegelijkertijd had het

minderhedenbeleid als negatief bijeffect dat individuele leden van (etnische) groepen gestigmatiseerd werden. Het nieuwe beleid wil dus af van doelgroepen en veel meer probleemgericht werken.

7.2 Migrantenorganisaties in Amsterdam

De verschillende migrantengroepen hebben een groot aantal zelforganisaties in de stad opgericht. In de onderstaande tabel is te zien dat er grote verschillen tussen groepen zijn. Die verschillen worden in eerste instantie veroorzaakt door de verschillen in grootte van de groepen. De Surinaamse gemeenschap in Amsterdam is de grootste groep, gevolgd door de Marokkanen, Turken en Antillianen. De Surinamers hebben ook de meeste zelforganisaties in de stad opgericht en deze groep kent een lange organisatiegeschiedenis die terug gaat tot het begin van de twintigste eeuw.

Tabel 7.1 Aantal organisaties per etnische groep in Amsterdam

	Huidig aantal inwoners	organisaties die ooit ingeschreven waren tussen 1960 en 1990 *	ingeschreven organisaties rond 2000 **
Surinaams	71.941	268	217
Antilliaans	12.033	21	43
Turks	35.074	77	189
Marokkaans	57.093	95	170

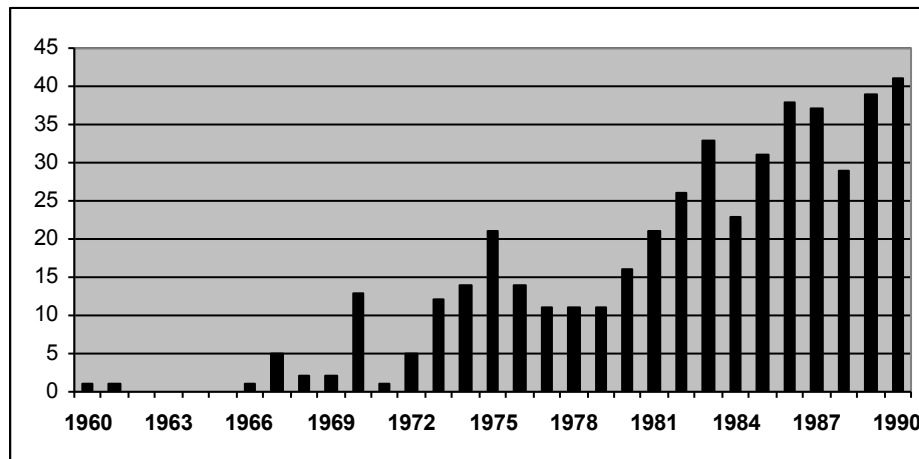
* Bron: Vermeulen 2002

** Bron: Berger et al 1998, Van Heelsum 2001, Van Heelsum 2002, Van Heelsum & Voorthuysen 2002

Uit onze gegevens wordt ook duidelijk dat het organisatievormingsproces bij de Surinamers zich voor een groot deel voltrokken heeft voor 1990, terwijl de Turken en Marokkanen na 1990 veel organisaties opgericht hebben. In de volgende figuur zijn het aantal nieuw opgerichte zelforganisaties per jaar weergegeven, om een indruk te geven van de invloed van de beleidsveranderingen in de jaren '70 en '80.

In de jaren '60 werden heel weinig organisaties opgericht. De organisaties uit die tijd waren vrijwel allemaal Surinaamse organisaties die zich aan de ene kant bezig hielden met de opvang en begeleiding van de groeiende groep landgenoten in de stad en aan de andere kant met de herwaardering van de eigen Surinaamse cultuur. In 1970 is voor het eerst een piek van nieuwe organisaties zichtbaar, meer dan tien Surinaamse organisaties werden in dat jaar geregistreerd. Het illustreert de groei van de Surinaamse gemeenschap, maar ook de opkomende Surinaamse welzijnsstichtingen, die sinds het einde van de jaren zestig subsidie kregen van de Amsterdamse overheid voor specifieke dienstverlening aan de Surinamers in de stad. De tweede piek is zichtbaar in 1975: voor het eerst werden er meer dan twintig migrantenorganisaties in één jaar in Amsterdam opgericht. Wederom gaat het hier voornamelijk om Surinaamse organisaties, maar daarnaast worden in dat jaar ook de eerste Marokkaanse en Turkse organisaties opgericht. Twee factoren spelen een belangrijke rol bij de verklaring waarom er juist in 1975 relatief veel Surinaamse organisaties opgericht werden. Ten eerste het grote aantal Surinamers dat zich in dat jaar in Amsterdam vestigde, meer dan tienduizend in 1975 alleen (Wintershoven, 2000). Ten tweede de sterke groei van het subsidiebedrag dat naar de Surinaamse welzijnsstichtingen ging. De beslissing van de Amsterdamse gemeenteraad om de subsidie vanaf 1975 sterk te verhogen had een duidelijk positieve invloed op het aantal organisaties dat Surinaamse migranten in dat jaar (en de jaren daarna) oprichtten.

Figuur 7.1. Aantal nieuw opgerichte migrantenorganisaties (Surinaams, Antilliaans, Turks en Marokkaans) per jaar in Amsterdam, 1960-90

Bron: Vermeulen (2002)

In de jaren '70 waren er, zoals eerder gezegd, slechts een handje vol Marokkaanse en Turkse organisaties in Amsterdam. Dit zou na 1980 snel veranderen, mede door de beleidsomslag die zich begin jaren '80 voltrok. Het nieuwe minderhedenbeleid dat rond die tijd gestalte kreeg gaf meer financiële mogelijkheden aan Turkse en Marokkaanse migranten om eigen organisaties op te richten. Uit de figuur wordt duidelijk dat hier dankbaar gebruik van gemaakt werd door met name de Marokkaanse en Turkse groep; het aantal nieuwe migrantenorganisaties dat per jaar opgericht werd neemt na 1981 snel toe. Na 1985 zouden beide groepen nog meer dan voorheen hun organisatiestructuur uitbouwen. De positieve maatregelen die in dat jaar genomen werden (invoering stemrecht en gemeentelijke adviesraden) deed het aantal nieuwe organisaties behoorlijk stijgen, per jaar werden meer dan 30 nieuwe organisaties ingeschreven en in 1990 zelf meer dan 40. Men kan gerust aannemen dat het lokale en nationale beleid van de overheid een positieve invloed gehad heeft op de aantallen zelforganisaties in Amsterdam. Voor de Surinaamse organisaties lag die invloed vooral in de jaren '70 en voor de Marokkaanse en Turkse organisaties in de jaren '80.

Ontwikkelingen in het soort zelforganisaties

Het zijn natuurlijk niet alleen de aantallen organisaties die iets zeggen over de invloed van het beleid op migrantenorganisaties. Minstens zo belangrijk, zo niet belangrijker, is de invloed van het beleid op het type migrantenorganisatie. In deze paragraaf gaan we kort in op de ontwikkeling van het soort organisaties en de invloed van het Amsterdamse beleid hierop. Aangezien in het voorafgaande is gebleken dat er een groot verschil in beleid is geweest ten aanzien van postkoloniale en gastarbeider groepen bespreken we beide groepen apart. Als voorbeeld van een postkoloniale migrantengroep zijn de Surinamers gekozen (veruit de grootste migrantengroep in Amsterdam) en als voorbeeld van een gastarbeidergroep de ontwikkeling van de Turkse organisaties in Amsterdam.

Bij de Surinaamse organisaties in Amsterdam bestaat een groot verschil tussen de Creoolse en Hindostaanse organisaties, een verschil dat voor een deel voor rekening komt van verschil in aantallen (er wonen veel meer Creolen dan Hindostanen in Amsterdam) en

voor een deel van het tijdsverschil van binnenkomst. De Creoolse groep heeft een veel langere geschiedenis in Amsterdam, terwijl de Hindostanen pas van het begin van de jaren '70 in significante aantallen in Amsterdam kwamen wonen. De meeste Hindostaanse organisaties hebben een religieus karakter, terwijl de Creoolse groep een grotere verscheidenheid aan typen organisaties laat zien. De organisaties van Surinaamse migranten van Creoolse afkomst hebben zich bijvoorbeeld gericht op belangenbehartiging, sport, welzijn, jongeren en ontwikkelingsprojecten in Suriname. Met name in de jaren '70 waren er veel Creoolse organisaties die specifiek opgericht waren om de situatie in Suriname te verbeteren. Het is overigens een bekend verschijnsel dat migranten zich in het begin van het vestigingsproces nog vaak sterk richten op de samenleving waar men net uit vertrokken is. De band met het land van herkomst wordt naarmate het vestigingsproces zich voltrekt, langzaam minder (Penninx en Schrover 2000). De binding met Suriname nam ook bij de Creoolse organisaties langzaam af, in 2000 is nog slechts een tiental Creoolse organisaties betrokken op de ontwikkeling van hun land van herkomst, terwijl in 1980 nog bijna 25% van alle Creoolse organisaties zich specifiek met de Surinaamse samenleving bezig hield. Overigens is er geen Hindostaanse organisaties die alleen opgericht was om projecten in Suriname te steunen. Waarschijnlijk heeft dit te maken met het feit dat het voor de Hindostanen in feite de tweede migratiebeweging was en dat de Hindostaanse gemeenschap zich meer richtte op hun 'echte' land van herkomst, India of de grote Indiase gemeenschap in Groot-Brittannië (Van Niekerk 2000: 88).

Een ander belangrijk verschil tussen Creoolse en Hindostaanse organisaties is dat er bij de Hindoestanen sprake is van een grote mate van continuïteit in de verdeling tussen de verschillende soorten organisaties. De verhouding religieuze organisaties/niet-religieuze organisaties blijft door de jaren heen opvallend stabiel. Bij de Creoolse organisaties is er sprake van meer veranderingen. Een opvallende ontwikkeling bij deze groep is de groei in religieuze organisaties in de jaren '90. Deze ontwikkeling is grotendeels te verklaren door de opkomst van Pinkstergemeenten (Van Heelsum & Voorthuysen 2002).

Het relatief hoge percentage welzijnsorganisaties bij zowel Creolen als Hindostanen, is waarschijnlijk toe te schrijven aan de invloed van het lokale beleid. Zeker vergeleken bij Turkse of Marokkaanse organisaties zijn er vanaf de jaren '70 veel Surinaamse welzijnsorganisaties geweest. Dat aantal is sinds de tweede helft van de jaren '80 wel sterk verminderd. Er lijkt een dwingende invloed uit te gaan van het Amsterdamse beleid op het soort organisaties dat migranten in de ontvangende samenleving oprichten. Surinaamse organisaties konden, zoals eerder gesteld, relatief makkelijk geld krijgen voor welzijnsactiviteiten, waardoor het aantal Surinaamse welzijnsorganisaties veel groter is dan bij andere groepen in de stad.

De eerste Turkse organisaties uit de jaren '70 kunnen verdeeld worden in twee groepen, religieuze en linkse arbeidersorganisaties. Deze organisaties waren voornamelijk gericht op het land van herkomst. De sociaal-politieke ontwikkelingen in Turkije hadden een sterk invloed op de ontwikkeling van de Turkse organisaties in West-Europa (Østergaard-Nielsen, 2003). De Turkse staat probeerde haar invloed in de Turkse gemeenschap in Europa te behouden en versterken door financiële steun te verlenen aan met name religieuze migrantenorganisaties. Aan de andere kant probeerden ook oppositiegroepen gebruik te

maken van de sterk groeiende Turkse gemeenschappen in West-Europa. Linkse organisaties, maar ook religieuze oppositiegroepen, die in Turkije verboden waren, begonnen in West-Europa en ook in Amsterdam, een groot aantal organisaties. Aangezien er weinig beleid was in Amsterdam tot 1980 waren de ontwikkelingen in Turkije zelf (en de aansluiting die sommige politieke organisaties vonden bij geestverwante Nederlandse organisaties) doorslaggevend.

De invloed van het land van herkomst bleef van groot belang voor de Turkse organisaties in Amsterdam, maar na 1980 begon het Amsterdamse beleid ook een bepaalde invloed te krijgen. De belangrijkste invloed van het beleid lag op het gebied van de aantallen organisaties, zoals eerder beschreven. Maar de beleidsomslag in de jaren '80 had ook op andere gebieden invloed. Het subsidiebeleid van de Amsterdamse gemeente zorgde er bijvoorbeeld voor dat de Turkse organisaties een grotere verscheidenheid aan activiteiten lieten zien. Naast de al genoemde religieuze en politieke activiteiten werden er na 1980 ook steeds vaker activiteiten voor vrouwen en jongeren georganiseerd. Daarnaast begonnen Turkse organisaties zich ook op sportief en cultureel gebied te onderscheiden. De Amsterdamse voetbalclub *Turkiyem Spor* is daar waarschijnlijk het bekendste voorbeeld van.

7.3 Gorinchem

Gorinchem is een middeleeuws vestingstadje met 34.509 inwoners, gelegen aan de rivier de Merwede. De diverse migratiegolven naar Nederland waren ook in een kleine stad als Gorinchem merkbaar. In de jaren dertig vestigden zich Italianen in Gorinchem; de nog steeds populaire ijssalons Venezia en Busato zijn daar het tastbaar bewijs van. In het begin van de jaren zestig nam de toenmalig personeelschef van het metaalbedrijf De Vries Robbé, die regelmatig in Griekenland verbleef, het initiatief om de eerste Griekse werknemers, veelal afkomstig uit Macedonië, daar te werven als tijdelijke arbeidskrachten. Dit gebeurde buiten de toen reeds bestaande officiële wervingbureaus om. Na 1964 is een stroom Griekse en (Zuid) Italiaanse werknemers Gorinchem binnengekomen. Het was op dat moment zeer moeilijk om Nederlandse werknemers te vinden. Toen de vraag naar goedkope arbeidskrachten verder toenam (na 1970) gingen o.a. de scheepswerven (De Merwede) en staalbedrijven (De Vries Robbé) langs de Merwede ook Turkse en Marokkaanse werknemers werven. Deze buitenlandse werknemers werden door de werkgever aanvankelijk in 'tehuizen' gehuisvest die zij zelf hadden aangekocht en ingericht. Deze 'tehuizen' hadden een gaarkeuken en dicht op elkaar staande stapelbedden, waar de tijdelijke krachten goedkoop gehuisvest werden. Voor gezinnen maakten de bedrijven later aanspraak op de gemeentelijke urgentielijsten voor huisvesting.

Midden jaren zeventig stopte de werving, maar de populatie allochtonen bleef toenemen door de vele gezinsherenigingen en het relatief hoge geboortecijfer⁴. Een deel van de Spaanse en Griekse werknemers ging na het verdwijnen van Franco in Spanje en kolonelsregime in Griekenland terug, maar dit gold in veel mindere mate voor de Turkse en Marokkaanse werknemers. Op 1 januari 2003 behoren 4.619 personen tot de niet Westerse allochtonen, dat is 13 % van de bevolking van Gorinchem. Daaronder zijn veel gezinnen: 40% hoort tot de tweede generatie (CBS - statline). De nieuwste immigratie wordt gevormd

⁴ Informatie uit de 'Beleidsnota Minderheden in Gorinchem' 1984, p. 2

door vluchtelingen. Na hun verblijf in het plaatselijke asielzoekerscentra, krijgen de gelukkigen die een status verwerven een woning toegewezen.

7.4 Het beleid van de gemeente Gorinchem

Het beleid van de gemeente Gorinchem is in te delen in drie fasen. In de zestiger jaren was het minderhedenbeleid niet vastgelegd in een nota. Gezien de grote instroom van migranten, die aanvankelijk gehuisvest werden in pensions die de Vries Robbé kocht of pachtte, moest de gemeente Gorinchem wel een aantal maatregelen nemen. Toch ging men ervan uit dat de werkgever de eerste verantwoordelijke was in het opvangen en begeleiden van de immigranten.

Een toenmalig coördinator van het "Internationaal Centrum" vertelt:

"In Gorinchem was in de zestiger jaren een werkgroep, die bestond uit een pastoor, wat vrijwilligers en mensen uit het bedrijfsleven. Ze kregen een bijdrage van het Ministerie van Cultuur Recreatie en Maatschappelijk werk (CRM). Aangezien het aanvankelijk vooral om katholieke Spaanse en Italiaanse gastarbeiders ging, was de katholieke kerk erg bij hen betrokken. Eind jaren zestig werd zo'n 60% door het bedrijfsleven betaald en 40% door CRM. Alles ging altijd eerst over het krijgen van een ruimte.

Rond 1968 had je die linkse revolutie, je weet wel, in Parijs, Amsterdam. Toen werden werkgevers ineens vertegenwoordigers van het kapitaal, en het kapitaal was 'vies'. Dus dat geld kon beter vanuit de overheid komen, was toen de opinie. En er was geld zat in die tijd, dus kwam het geld wat eerst uit Kerk en Bedrijf kwam nu bij de overheid vandaan.

In 1974 is het Internationaal Centrum opgericht in de Molenstraat in Gorinchem. Het gebouw kregen we goedkoop van de Gemeente Gorinchem. Ik heb er de toiletten nog laten aanleggen, want het was een oude troep. Ik heb ook de tuin aan de voorkant laten opknappen, met hulp van een aantal mensen, want ik had het idee dat gastarbeiders niet geassocieerd moeten worden met een rommelige troep en de tuin aan de voorkant is toch het uiterlijk van dat centrum.

Aanvankelijk werd dus alleen het (monumentale) gebouw in het centrum van de Gemeente Gorinchem gehuurd. Dat werd heel goedkoop geregeld, maar het was in slechte staat. De Italianen en Grieken hadden de beste ruimte, want die waren er het langst. De Grieken hadden al snel door dat ze in de samenwerking met het links georiënteerde Nederlandse welzijnswerk in die tijd, zich beter voor konden doen als contra het kolonelsregime. Er was wel haat en nijd, omdat de één een mooiere ruimte had dan de ander. Er was ook een probleem dat de rechtse en de linkse Grieken niet met elkaar door één deur konden. Je had een rechtse en een linkse organisatie. Het enige wat de Gemeente Gorinchem er mee te maken had, was dat men die ruimte beschikbaar stelde aan de Molenstraat en er was dat OWBW, die samenwerking van kerk, werkgevers en staat (CRM). Toen het Internationaal Centrum eenmaal goed functioneerde, was iedereen tevreden. Er werd in Gorinchem niet geprotesteerd, zoals in Amsterdam "

Op landelijk niveau was de LSWBW actief, dat op regionaal niveau werd vertegenwoordigd door de Regionale Stichting voor Buitenlandse Werknemers Dordt (door CRM gefinancierd). Het genoemde 'Internationaal Centrum' was een dependance van de Dordtse stichting in Gorinchem (Molenstraat 40). Aanvankelijk was het een ontmoetingscentrum voor Grieken en Italianen met een spreekuur van vier welzijnswerkers, maar in de loop der jaren breidde het werk van de stichting zich uit, zowel qua personeelsbestand als wat betreft het aantal nationaliteiten.

De Landelijke Ontwerp Minderhedennota van 1981 had ook in Gorinchem een omslag tot gevolg. Een 'tijdelijk bijdrageregeling extra bestuurskosten minderhedenbeleid' vanuit het Ministerie van Binnenlandse Zaken in 1981 stimuleerde de Gemeente Gorinchem om activiteiten op het gebied van minderhedenbeleid te ontplooiën. Er wordt personeel vrijgemaakt en een beleidsnota over dit onderwerp geschreven. Op 24 mei 1984 is 'Beleidsnota Minderheden in Gorinchem' klaar en wordt door de gemeenteraad aanvaard. De migrantenorganisaties dienen in die tijd jaarlijks een voorstel in voor subsidiëring, en ontvangen bedragen tussen f 750 en f 6750, afhankelijk van hun activiteitenplan en hun samenwerking met de plaatselijke professionele welzijnsinstellingen. In die periode was het in de ogen van de huidige verantwoordelijken heel makkelijk om subsidie voor een organisatie te krijgen. Het (PvdA) beleid was hen vriendelijk gezind. Een medewerker vindt het achteraf allemaal veel te makkelijk:

"Bij de organisaties betaalde de overheid in die tijd alles, alles was gratis, er was een leuke bar en men maakte ruzie over wie die bar mocht bedienen, want aan de bar kon je geld verdienen. Ze splitsten zichzelf op in drie verenigingen (algemeen, jongeren, vrouwen) om meer geld te kunnen krijgen."

Een volgende periode brak aan rond 1991. Uit beleidsnotities blijkt dat er op dat moment bezuinigd moest gaan worden. Het budget voor minderhedenorganisaties wordt 10% minder; organisaties die vroeger geen huur betaalden, moeten nu f 20 per m² gaan betalen - een bedrag dat veel lager ligt dan de normale huurprijs per m². De gevolgen voor de organisaties zijn niet erg groot: de subsidiebedragen gaan niet enorm omlaag. De directeur van het Regionaal Centrum Buitenlanders:

"De overheid kon bepaalde problemen niet oplossen, zoals werkloosheid en gebrek aan opleidingsniveau en toen werd dat ineens op het bordje van de zelforganisaties gedumpt. Dat was natuurlijk niet fair, want die konden dat niet oplossen. Er werd van hen verwacht dat ze maatschappelijke doelstellingen gingen nastreven, dat hun activiteiten iets met onderwijs of werkloosheidsbestrijding te maken moesten hebben. Dus een gezelligheidsclubje moest ineens aan werkloosheidsbestrijding gaan doen; onzin natuurlijk! En die besturen van de zelforganisaties traptin erin: die pasten hun doelstellingen aan. Ik heb steeds benadrukt dat je zelforganisaties in de sfeer van het vrijwilligerswerk moet zien, dus je moet daar niet zulke absurde eisen aan stellen rond werkloosheidsbestrijding, want daar zijn ze helemaal niet voor."

In de jaren negentig krijgt de gemeente Gorinchem problemen met Marokkaanse jongeren. Uit het onderzoeksrapport "Handen uit de Mouwen" (1996) over criminaliteit onder Marokkaanse jongeren blijkt dat er een project wordt gestart rond daderaanpak (1997-1999, f 140.788). Het RCB maakt diverse rapporten en plannen, zoals het rapport "Ik voed mijn kinderen niet op als Marokkaan of Nederlander, maar als mens", en "Perspectieven voor de Marokkaanse Jeugd". Daaruit volgt een plan van aanpak Marokkaanse jongerenproblematiek. In 1998 wordt ook de Coördinatiegroep Beleid Marokkanen in Gorinchem (COMAR) opgericht. Vanuit deze groep wordt veelvuldig samengewerkt met de Marokkaanse organisaties, enerzijds om via de organisaties de doelgroep te bereiken, anderzijds omdat men van mening is dat het beleid ten aanzien van Marokkanen ook in samenwerking met de Marokkanen moet worden opgelost.

Wat betreft de subsidieverlening zijn er ook ontwikkelingen gaande. In 1995 wordt een Raadsbesluit subsidieverordening Migranten aangenomen. Op dat moment werd een lijst met regels vastgesteld waar organisaties aan moesten voldoen om subsidie te verkrijgen. Bovendien vielen Italianen en Grieken buiten het Minderhedenbeleid, waardoor hun inkomsten van lidmaatschapsbijdragen afhankelijk werd. De Italiaanse Vereniging is opgeheven, de Griekse Vereniging (Archimedes) heeft hierdoor problemen met de financiën. Vanaf dat moment is sprake van projectsubsidies.

Speerpunten in de verordening zijn:

- bewustwording en emancipatie: het bevorderen van de bewustwording met betrekking tot de eigen rol en positie in de Nederlandse samenleving en het mogelijk maken een rol te spelen bij het veranderen van maatschappelijk belemmerende structuren en verhoudingen voor het functioneren in de Nederlandse samenleving..
- integratie: het bevorderen van contacten en het tot stand brengen van een samenleving op basis van gelijkwaardigheid tussen personen en groepen migranten behorend tot verschillende gemeenschap.

Onderwerpen die sinds 1995 in de aandacht staan zijn: taallessen, trajectbegeleiding, arbeidsmarkt en vluchtelingenwerk. Het 'Inburgeringbeleid Nieuwkomers' heeft sinds 1996 vorm gekregen, naar aanleiding van door de landelijke overheid gestelde regels; deze voorziet onder meer in financiën en een floppy voor de instellingen met inburgeringscontracten. De taalschool is zowel voor nieuwkomers als oudkomers bedoeld; de gemeente Gorinchem slaagt er redelijk goed in niet te lange wachtlijsten te krijgen en om ook oudkomers taallessen aan te bieden. De opvang en begeleiding asielzoekers, plaatsingen in ROA woningen staat in deze periode in de aandacht; er is tevens een opbouwerker die asielzoekers begeleidt en een budget ter beschikking heeft.

Op 20 februari 2002 wordt in een raadsbesluit de nieuwe algemene subsidieverordening aangenomen. Dezelfde regels gaan gelden voor de voormalige onderdelen a) jeugdsport, b) jeugd- en jongerenwerk, d) amateuristische kunstbeoefening, c) ondersteuning ouderenbonden en d) minderheden. Nog steeds staat bij het subsidieterrein minderheden (onderdeel 5.4) als maatschappelijk doel "De emancipatie, participatie en integratie van bepaalde doelgroepen in de samenleving", en als beleidsdoel "Het bevorderen van activiteiten die bijdragen aan integratie, bewustwording (van zowel de allochtone en autochtone gemeenschap) en emancipatie."

Volgens mondelinge informatie heeft de nieuwe regeling vooral tot gevolg, dat de migrantenorganisaties minder in de watten worden gelegd: huur betalen en de regels voor subsidieverlening en begrotingen worden beter gecontroleerd.

7.5 Migrantenorganisaties in Gorinchem

De namen en adressen van migrantenorganisaties zijn in eerste instantie verzameld op basis van drie bestanden: a) het Centraal Archief Verenigingen van het Ministerie van Justitie 1874-1976 b) het Centraal Archief Stichtingen 1957-1976, beide aanwezig zijn bij het Rijksarchief in Den Haag⁵ en c) het Handelsregister van de Kamer van Koophandel op internet, waar alle stichtingen en verenigingen vanaf 1976 worden geregistreerd.

In de periode van de instroom van gastarbeiders komen we de eerste migrantenorganisatie tegen.⁶ Dat is het in 1971 opgerichte Italiaans Centrum Guglielmo Marconi, in 1999 opgeheven. Zoals hierboven al is beschreven, werden Italianen na ongeveer 1990 niet meer als een minderheidsgroep beschouwd. De tweede generatie had ook geen behoefte meer aan een Italiaanse organisatie, en uiteindelijk is deze opgeheven. Na de Italiaanse organisatie ontstond in 1975 de Federatie van Griekse Verenigingen en Gemeenschappen in Nederland; deze bestaat nog steeds. Er bestonden in Gorinchem rechtse en linke Griekse organisaties, en de linkse Griekse organisaties werkten samen met het welzijnswerk. De eerste Turkse organisatie in het archief stamt uit 1977, de Turkse Jeugd en Arbeiders Vereniging Gorinchem en omstreken. Uit de naam is af te leiden dat het om een linkse organisatie gaat, gerelateerd aan de HTIB in Amsterdam. In 1979 is de Federatie van Turkse Sport en Cultuur in Nederland opgericht; deze bestaat niet meer. In de Gorinchemse gemeentelijke administratie komt deze vereniging niet voor, waarschijnlijk werd uitvoerend werk elders verricht. Vermoedelijk gaat het om de organisatie die een nationale voetbalcompetitie uitschreef en zorgde dat de Turkse teams in Nederland tegen elkaar speelden (Van der Wal 1999: 99). Deze Turkse teams gingen ergens in de negentiger jaren in de KNVB competitie meespelen. Men kan deze Turkse competitie zien als een tussenfase waarna de Turkse teams in de Nederlandse competitie 'integreerden'. In tabel 7.2 is een overzicht te vinden van de grootte van de etnische groepen en het aantal ooit opgerichte en nog bestaande organisaties van de diverse etnische groepen, volgens de informatie van de Kamer van Koophandel (volgens de geïnterviewden is deze lijst niet volledig).

⁵ <http://www.archieven.nl/>

⁶ De alleroudeste vereniging die we in het oude archief vonden en die als een etnische organisatie te typeren valt, is de Joodse Vereniging Ijts Gajim, die in 1892 werd opgericht. Deze vereniging stelde zich ten doel om kerkjuwelen te verzamelen voor de synagoge in Gorinchem. Wanneer deze vereniging is opgeheven is niet bekend. Deze vereniging laten we verder buiten beschouwing.

Tabel 7.2 Aantal organisaties per etnische groep

	aantal inwoners op 1 jan 2003 *	organisaties die ooit ingeschreven waren	1 jan 2003 ingeschreven organisaties
Italiaans	96 **	1	0
Grieks	336 **	3	3
Surinaams/ Antilliaans	513	1	0
Turks	1620	9	7
Marokkaans	1446	9	3
Somalisch	?	1	1

* gegevens CBS Statline

** in tegenstelling tot het cijfer bij Surinamers, Turken en Marokkanen betreft het hier nationaliteit; waarschijnlijk is het aantal Nederlanders van Italiaanse en Griekse afkomst ongeveer het dubbele.

Het weergeven van de het aantal organisaties in een grafiek laten we in het geval van Gorinchem achterwege, aangezien het om te kleine aantallen gaat. De Italiaanse stichtingen en verenigingen zijn opgeheven. De drie Griekse stichtingen bestaan allemaal nog steeds in 2002, maar zijn sterk verzwakt. Er is enige verwarring in de naamgeving: gemeentelijke stukken hanteren soms een andere naam voor dezelfde organisatie dan de Kamer van Koophandel.

In de jaren tachtig nam zowel het aantal als de diversiteit van de Turkse organisaties toe. Van de negen Turkse organisaties bestaan er nog steeds zeven. Het betreft zowel linkse (GTKB Turkse vrouwen en GTGIB Turkse Jeugd en Arbeiders) als meer behoudende Turkse organisaties (zoals Milli Görüş Türkse Welzijns Belangen Vereniging) en zowel religieuze als seculiere organisaties. De Turkse gemeenschap was succesvol in hun initiatief om een moskee te bouwen, met hulp van ISN in Den Haag (d.w.z. een lening vanuit het Turkse Ministerie voor Godsdienstzaken Diyanet). In 1984 is de moskee nog in een oud gebouw op de Boerenstraat 5 gevestigd. De plannen voor de bouw van een moskee stammen al uit 1991. Er werd gestart met zoeken naar een locatie. In 1991 was er overleg over een plek in de stad: het oude politiebureau. Er ontstond in 1992 een plan om het politiebureau te verbouwen, maar in 1995 werd het toch het "perceel Schotdeuren", dat ligt aan de andere kant van de snelweg en dus buiten de bebouwing. Het raadsbesluit rond de uitgifte van de erfpacht en de lening werd in 1995 genomen. De officiële koper was op 6 november 1995 het hoofdkantoor van de ISN in Den Haag (Javastr 2), de prijs was f 250.000, volgens sommigen "een zeer vriendelijk prijsje". De plaatselijke moskee betaalt het bedrag terug aan de ISN. Toen het raadsbesluit in de krant verscheen, schreef de scholengemeenschap ernaast onmiddellijk een brief waarin bezwaar werd gemaakt tegen potentiële geluidsoverlast. De bouw is blijkbaar zeer vlot verlopen, aangezien er een brief van 27 mei 1996 is, waarin gesproken wordt over de op handen zijnde opening. In deze brief wordt aan de gemeentewerken gevraagd om hulp bij bestrating, parkeerplaatsen en speeltuin. Waarschijnlijk is de moskee in juni of juli 1996 geopend.

Marokkanen waren de laatste groep die als buitenlandse werknemers naar Gorinchem gehaald werden. Een aantal jaren na hun aankomst ontstonden de eerste organisaties. In de tachtiger jaren waren er negen Marokkaanse organisaties, maar door ruzies vielen zij uiteen; er komen er momenteel nog drie in het register van de Kamer van

Koophandel voor. In 1980 richt een groep Marokkanen de Stichting Islamitische Moskee Gorinchem en omstreken op. De eerste behoefte van de Marokkaanse gemeenschap was niet een arbeidersvereniging zoals bij de Turkse gemeenschap, maar een moskee. De Marokkaanse An Nasr moskee was een tijdlang gevestigd in een portocabin naast de Turkse moskee. Dit blijkt uit een briefwisseling met de gemeente over het hek tussen de twee terreinen (kinderen zouden in de sloot kunnen vallen). Moskee An Nasr wordt door de Unie van Marokkanen in Gorinchem beheerd en zit nu tijdelijk aan de Grote Haarse kade 123. De moskee is vaak verhuisd, in 2000 weer i.v.m. de aanleg van de Betuwelijn. Er wordt momenteel gesproken over het zoeken naar een definitieve locatie, maar hoe deze gefinancierd gaat worden, is bij de gemeente niet duidelijk. Waarschijnlijk heeft deze instelling minder eigen geld om een perceel te kopen dan de Turken. De stichting die bezig is met de nieuwe moskee is de Unie van Marokkanen in Gorinchem.

Uit diverse stukken over de problemen van de Marokkaanse jeugd blijkt dat de Marokkaanse organisaties overleggen met de betreffende afdeling op het stadhuis over projecten rond criminaliteitsbestrijding en aanpak van jeugdproblematiek. Zowel bij het centraal meldpunt Marokkaanse jongeren en de werkgroep COMAR wordt samengewerkt met Marokkaanse organisaties. Onze indruk is dat de Marokkaanse organisaties zich meer hebben aangepast aan de doelstellingen van het beleid dan de Turkse, Griekse en Italiaanse organisaties. Het lijkt er op dat het gemeentelijk beleid rond Marokkaanse jongeren het effect heeft gehad dat de Marokkaanse organisaties actiever en sterker werden.

Sinds 1988 is de Somalische Culturele Vereniging (bestuursleden komen allemaal uit Mogadishu) in Gorinchem actief, gevestigd in een woning in een van de flats langs de snelweg. De activiteiten zijn gestart met een kennismakingsbijeenkomst met buurtgenoten. Daarna is een Somalische dag georganiseerd met informatie voor Gorkummers. Andere activiteiten zijn voorlichting over de rol van ouders en schoolkeuze voor de Somaliërs, voorlichting over criminaliteit, een uitje voor de kinderen, een computercursus. In 1999 werd een verzoek om ruimte gehonoreerd. Een verzoek om zendtijd bij de lokale radio werd doorgestuurd naar radio Giessenlanden. De vereniging krijgt jaarlijks ongeveer f 2000.

De ambtenaren kennen de woordvoerders van de stichtingen, en zijn enigszins op de hoogte van hun achtergronden. De burgemeester gaat af en toe op bezoek. Vanwege het beperkte aantal organisaties is het vrij goed mogelijk om te controleren wat de stichtingen met de subsidie doen, soms loopt dat via collega's in het welzijnswerk. In een kleine stad is direct contact vrij makkelijk te leggen.

Samenvattend, in de drie perioden van beleid die we onderscheiden, veranderde in Gorinchem het aantal en soort migrantenorganisaties. De wisselwerking tussen interne factoren in de migrantengemeenschap en externe factoren is zichtbaar. In de periode van 1960 tot 1984 was het beleid niet in een nota vastgelegd, maar er was een vestiging van de LSWBW, waar diverse Italiaanse en Griekse verenigingen samenkwamen. Eind jaren zeventig kwamen daar ook Turkse organisaties. De oprichtingsdata van de organisaties lijken in eerste instantie gerelateerd aan het moment dat de groepen in Gorinchem arriveren. Qua type organisatie blijken de Griekse en Turkse organisaties gerelateerd aan politieke tegenstellingen in het land van herkomst. Interne factoren in de migrantengemeenschap komen dus op de eerste plaats. Er zijn tegenover elkaar staande Griekse organisaties pro en

contra het kolonelsregime. De eerste Turkse organisatie is een linkse arbeidersorganisatie. Hier is invloed van de opportunity structuur merkbaar: linkse organisaties pasten bij de sociale beweging op dat moment.

In de periode van 1984 - 1990 groeide het aantal en ook het type organisaties. Er kwamen een flink aantal Turkse en Marokkaanse organisaties bij. De oorzaak van de toename lijkt vooral gerelateerd aan de datum dat Turken en Marokkanen naar Gorinchem kwamen en de fase waarin de gemeenschap zich bevindt. De diversiteit naar type organisatie is in deze periode toegenomen: er kwamen moskeeën, vrouwen- en jongerenorganisaties en specifieke organisaties voor bepaalde religieuze subgroepen (Milli Görüş en Diyanet). De organisaties maakten in deze periode dankbaar gebruik van de mogelijkheid om met behulp van subsidie sterker te worden, en in sommige gevallen (met name de Diyanet Moskee) ontstond een sterke organisatie.

Na 1990 kreeg een vrij constant aantal migrantenorganisaties subsidie, tussen 10 en 14. Tot 1998 waren dat organisaties van Italianen, Grieken, Turken en Marokkanen. De organisaties van Italianen en Grieken verzwakten steeds meer, hetgeen zowel met verminderde subsidie als desinteresse van de tweede generatie te maken had. In 1998 kreeg de eerste vluchtelingenorganisatie subsidie, een Somalische Vereniging.

De Turkse moskee is als een sterke organisatie te beschouwen. Zij functioneert onafhankelijker van de gemeente, aangezien zij eigen financiën heeft. De Turkse jongeren- en vrouwen- en arbeidersorganisaties ontvangen subsidie.

De Marokkaanse organisaties hebben een hele andere positie. Door de sterke nadruk van het beleid op inburgering, taal, werk en criminaliteitsbestrijding valt te constateren dat sommige organisaties hun doelstellingen aanpassen. De Marokkaanse organisaties overleggen met de afdeling Zorg, Welzijn en Jeugdbeleid en met de afdeling Wijkbeheer over jeugdbeleid en werken mee aan projecten.